

Cuprins

Google Earth	7
Akutagawa	177
<i>Cronologia evenimentelor</i>	405

Doina JELA

Fiction-Ltd

Efectul fluturelui

roman

POLIROM
2018

Rezolvasem deci, cel puțin în intenție, problema, așa că i-am propus să cerem prânzul și, în timp ce ni se puneau în față niște mici proaspeți, Maria mi-a spus, roșind ușor:

— Și să știi că ești singura, absolut singura dintre atâția istorici, ziaristi, doctoranzi, masteranzi, care m-a întrebat ceva și pe mine despre mine. Poate ca fostă colegă, poate ca istorică, tu știi, cert e că ai fi putut să te interesezi tot numai de Mama. Copiii oamenilor celebri, știi cum este... când stau de vorbă cu ei oameni cu prestigiul și autoritatea ta...

— Ei, da... Prestigiu și autoritate! Râzi de mine!

— Deloc, chiar deloc.

— Păcat, ar trebui să râzi. Eu nu sunt decât o pensionară părăsită și de copii... Mă mir că Nicolas nu s-a plictisit să aștepte avionul ăla și nu s-a întors acasă... Sau sper că, altfel, măcar m-ar fi sunat. Să nu uiți să-i transmiți lui Vladimir Auerbach salutările mele când ajungi. Dacă n-o să se plictisească și el să te aștepte la aeroport, încă o zi, dacă pierzi și legătura de la Roissy.

— O să mă aștepte, mi-a spus Maria, privindu-mă în ochi, ca și cum eu aș fi exprimat o îndoială serioasă. Și o să-i spun că ți-ai amintit de el.

Dacă despre veleitățile mele de romancieră nu apucasem să-i spun nimic Mariei, nici măcar strictul necesar, că-l cunoscusem cândva pe Fiodor Mihailovici al ei îi spuseseșem imediat ce mi-a dezvăluit adevăratul lui nume, Vladimir Auerbach, fără ca ea să fie nici surprinsă și nici impresionată. Dar nici nu era cine știe ce lucru neobișnuit. Eram aproape de aceeași vârstă, iar într-un târgușor cum e Constanța, într-un interval de timp dat, toată lumea cunoaște pe toată lumea. Așa că singurul comentariu, grăbit, al Mariei fusese că munte cu munte se întâlnește, darămite om cu om, și-și continuase povestea. Atâta că eu îl întâlnisem pe Auerbach cândva, în anii

studentiei, la București, unde probabilitatea întâlnirii „om cu om” este mult mai mică. Atunci nici măcar nu aflasem că are origini constăntene, iar când venise pentru numai doi ani, e drept, în Constanța, unde nu e greu să se întâlnească nici „munte cu munte”, nu-l văzusem niciodată, întâmplător, cel puțin, pe stradă sau pe malul lacului Tăbăcăriei, promenada întregii urbe, singur sau însoțit de Maria, prietena lui, adolescentă pe atunci. Așa cum evreii persecutați în anii războiului și înainte nu „se întâlneau” cu creștinii care ar fi putut să le ia apărarea. Naveta în satele și cătunele din regiune, care ne abrutiza pe toți, localnici sau venetici, făcându-ne să ne adunăm acasă doar noaptea, explică, peșemne, și asta. În orice caz, pe vremea studentiei, lui Vladimir Auerbach i se spunea Lonciu, probabil de la al doilea prenume al lui, Louis.

Sigur este că eu nu aveam cum să mi-l amintesc pe Lonciu așa cum îl evocase atât de transportată Maria. Nu l-aș fi crezut în stare să inspire asemenea sentimente profunde și statornice unei puștoaice între cincisprezece și șaptesprezece ani, chiar dacă la douăzeci și ceva de ani, câți avea el, și aveam noi toți atunci, arăta ca un bărbat interesant și dezirabil. Ne intersectaserăm de câteva ori la București, în alte cercuri decât cele în care-mi petrecusem partea de viață evocată în romanul meu *Villa Margareta*, cercuri pierdute din vedere după terminarea facultății.

Era un mediu anume, închis, elitist, retras acum într-un plan doi al vieții sociale, de evrei discreți și vag timorați, care primiseră, ca și scriitorul Mihail Sebastian, Armata Roșie de ocupație cu flori. Nu toți din acea convingere ideologică, sădită în ei de la venirea la putere a lui Hitler și până la sfârșitul războiului, un interval de timp suficient de lung cât să înțeleagă că este „mai bine comunist decât mort”. Ci din convingerea adâncă, atât de temeinic

verificată de rasa lor în mai bine de două milenii, că orice este mai bine decât să fii mort. Pentru ei, Armata Roșie nu fusese de ocupație, ci „de eliberare”. Ce urmasse apoi explica retragerea în planul doi sau trei. Eram aproximativ de aceeași vârstă, făceam studii universitare în aceeași perioadă. Casa bucureșteană în care mersesem în două-trei rânduri, însoțită de o bună prietenă, fiica unei familii înstărite de evrei, a cărei urmă am pierdut-o ulterior, pesemne și ea plecată în Canada sau Israel, era, mi-a spus acea prietenă, a unui fost activist obscur din ultimii ani de regim burghez și primii ani de comunism, în acel moment total ieșit din viața politică. Și el, activistul obscur, reapăruse mai târziu în anecdotica postdecembristă, în ipostaza de calamburgiu de geniu, autor al faimoasei butade cu ranga și Baranga. Calamburul se referea la decorarea, pe la sfârșitul anilor '70, de către șeful suprem al partidului și statului, a unui responsabil, odinioară puternic în aparatul represiv, iar acum trecut și el pe linie moartă, și a unui încă influent dramaturg. Iar asta în cadrul aceleiași ceremonii. Activistul era celebrul Pantiușa, pe numele real Pantelimon Bodnarenko, despre care folclorul lor cu circuit închis multă vreme, de bandă de teroriști legați prin secretul complicității, afirma că-și ucisese cu ranga, spre a nu face zgomot, un vechi și devotat tovarăș de luptă, iar scriitorul în vogă, autorul de piese de teatru pe linie, se numea Aurel Baranga. Locuința lui, a talentatului calamburgiu, pe care cu simțul meu geografic deficitar și cu proasta cunoaștere a Bucureștiului nu aș fi deloc în stare s-o localizez azi, era în acei ani, începutul anilor '70, o casă în care domneau voia bună și umorul. S-ar fi putut afla, îmi spunea intuiția, în apropiere sau chiar în același loc din strada Beller, despre care-mi povestise Maria. Doar că nu la subsol, ci la parter și etaj. Lonciu Auerbach îi era un fel de nepot îndepărtat al aceluia activist reputat pentru simțul umorului, de asta

sunt sigură. Deși nu-mi amintesc, în legătură cu Lonciu A., decât o secvență simpatică și amuzantă, care mi s-a întipărit în minte. Era un *party*, numit în Bucureștiul acelei epoci, ca și în anii dintre războaie, *ceai*, un cuvânt a cărui proveniență n-am știut-o niciodată. Lonciu Vladimir Auerbach nu fuma pe atunci, dar nu refuza nicio țigară, Kent, în special, sau Dunhill, rarități absolute la vremea aceea, pe care o lua, mulțumind graseiat, și și-o punea în buzunarul de la piept al unei cămăși vișinii cu buline albe, de mătase. Stătea pe un fotoliu, lângă mine. Mirosea ușor a transpirație, „a cal tânăr”, a precizat o brunetă foarte fardată, pe care aș asemăna-o azi cu Amy Winehouse, care aproape se cățăraseră pe el, după ce mă întrebaseră dacă „e ceva între noi” și dacă are voie să-l „tăvălească” și ea puțin. I-am spus destul de tăioasă „be my guest” și i-am cedat locul, nimerit întâmplător, de altfel, dându-mă mai aproape de pick-upul sau magnetofonul de unde venea muzica: Beatles, Joan Baez, Marie Laforêt. Nu știu dacă Lonciu o auzise, dar imediat ce bruneta s-a aflat lângă el, a întrebat-o dacă poate să-i ofere țigara din buzunarul cămășii vișinii, pe care fata a luat-o imediat și și-a pus-o nonșalant între sâni. Peste numai câteva minute, pe ușă a intrat o fată roșcată, o apariție cu adevărat spectaculoasă, cu niște ciorapi roșii, din pachet, strânși pe niște picioare lungi, dezgolite trei palme deasupra genunchilor și, în chip cum nu se poate mai spontan, Lonciu s-a întors spre bruneta de lângă el și i-a extras din decolteu țigara. Cred că imediat i-a oferit-o roșcatei, care a și aprins-o. Asta fusese tot. Și despre el am aflat tot cu mare întârziere, ca și despre prietena mea, că plecase în Israel și, la câțiva ani după aceea, în Canada. Mulți dintre conaționali lui ajunseseră între timp să fie convinși că poți fi în același timp și comunist, și mort. Văzuseră exemple din care rezulta limpede posibilitatea asta. Părerea mi s-a confirmat mai târziu, după ce eu

Însămi părăsisem România de ani buni, când l-am reîntâlnit pe Lonciu într-un avion Air France pe ruta Henri Coandă – Roissy. Făcea escală, de fiecare dată, mi-a spus, la Paris, uneori pierdea avionul intenționat ca *să se baladeze* prin Marais, în drumul lui spre Montréal, unde se stabilise de mai bine de două decenii. Nu l-aș fi remarcat, el pe mine în orice caz nu m-ar fi recunoscut, dacă nu mi-ar fi atras atenția micul scandal pe care l-a făcut personalului de bord. Afabil și cu debitul repezit, pe care mi l-am amintit imediat, aflat la două rânduri de scaune în spatele meu, le reproșa într-o franceză bună, graseiată, dar ușor afectată, că el a rezervat un loc la nefumători și a fost plasat în fumul de țigară „să-l tai cu cuțitul” – cred chiar că tradusese în franceză expresia românească: *à couper au couteau*, iar personalul de bord înțelesese instantaneu – și care-i punea în pericol sănătatea, „fără ca el să-și dorească în mod expres acest lucru”. După câteva momente de agitație, o stewardesă venise și-l mutase cu bagaje cu tot în partea din față a avionului, la nefumători. Pentru ca, o jumătate de oră mai târziu, când s-a întors de la toaletă, să mă vadă, să ne recunoaștem imediat și să se așeze lângă mine. Eu fumam la vremea respectivă și-l invitaseam să se servească, așa că acum fumam amândoi, el mai mult pufăind, discutând foarte animat, exact așa cum mi-l aduceam aminte. Se servise, cred, cu a treia țigară din pachetul meu, când stewardesa respectivă s-a oprit, blocată, în fața noastră. Obrajii pufoși de grăsan ai lui Lonciu au devenit stacojii și, unde până atunci nu vorbise nici cu mine decât franțuzește, i-a scăpat o înjurătură neaoșă, corectată imediat printr-un *zut*, sau *merde*, afectat la culme. Era evident jenat, dar fără să-și piardă umorul.

Asta era povestea lui: fugise cât mai departe de moarte, își trăia acolo viața, bucurându-se clipă de clipă de ea, muncind, bineînțeles, mult mai din greu ca în România, îmi spusese, iar câteodată „împușcând francul” de-a binelea,

dar și văzând în timpul festivalurilor câte douăsprezece filme pe zi, vizitând țări exotice, făcând scufundări, citind cu pasiune, în special latinoamericani. Acum, în perioada când ne-am întâlnit noi în avion, ajunsese să câștige foarte bine cu meseria învățată în țară, de geolog specializat ulterior în explorări submarine. „Și Israelul?“, l-am întrebat. „Nu era mai interesant de trăit acolo?“ „Ba da“, mi-a răspuns, „era interesant“, dar nu de-aia scăpase el dintr-o țară „interesantă“ ca România. Am spus că înțeleg, n-a vrut să se îmburghezească, iar el mi-a replicat: „Ba tocmai asta am vrut!“.

Cum se anunțase aterizarea în douăzeci de minute a avionului care urma să se și zărească pe cerul fără pic de nori al Dobrogei, Maria n-a apucat să-mi împărtășească impresiile despre destul de obscura mea operă, de al cărei anonim mă bucuram pentru prima dată. Dar nici să mă întrebe cum apărea Fiodor Mihailovici al ei în ochii dezvrăjiți ai cuiva care n-a nutrit pentru el vreun sentiment special. Întrebarea aceasta mi-ar fi plăcut să mi-o pună, ca să-mi dea prilejul să repar cel puțin în parte ce stricasem cu nefericitul meu roman. N-aveam, desigur, față de acel vechi prieten al ei mai mult decât o simpatie colegială și o admirație cumva generică. Un sentiment pe care, cu atât mai mult în Franța, nu e bine să-l numești filosemitism, fiindcă oricând poate fi răstălmăcit, demonstrându-ți-se că e, în fond, fața admisă a antisemitismului. Este mai ușor de mărturisit aici, în țară la noi, unde s-a dat, dar nu se respectă legea împotriva negaționismului, faptul că admirasem de fapt, în firea lui Lonciu, exact „semitismul“ lui: mobilitatea, curiozitatea, veselia, prețuirea recunoscătoare a vieții și bucuria de a trăi, în care nu vedeam trăsături individuale. Vedeam vitalitatea strămoșilor lui care, scăpați din valurile Mării Roșii, traversaseră deșertul, dăduseră lumii Biblia și pe Iisus, trecuseră prin tentative de exterminare, își spusese